

Ferencz József püspök beszéde

a főrendiházban és az erre adott ministeri válasz jun. 10-én
az unitar. egyház állami segélye tárgyában.

Nagyméltóságú elnök ur! Méltóságos főrendek!

A mikor bátorságot veszek magamnak, hogy a vallás- és közoktatásügyi tárca költségvetésének az egyházak segélyezése czime részletéhez hozzászóljak, mindenekelőtt kijelentem, hogy azt a költségvetést én örömmel vettem tudomásul, örömmel veszem tudomásul, illetőleg fogadom el most is, mert az a nagymérvű fejlődés, a mely abban nyilvánul, lehetetlen, hogy örömmel ne töltse el szívemet.

E felszólalásra tulajdonképen az indított, hogy miután a magyarországi unitárius egyház még ez évben sem lehetett szerencsés élvezetébe jutni az 1848:XX. t.-cz. 3. §-ában foglalt kedvezménynek, holott a magyarországi református és ágostai hitvallású egyházaknak a mult évben már felvett egymillió koronája a jelen évi költségvetésben kétmillió koronára van felemelve, sőt az erdélyi ágostai hitvallású evangélikus egyház számára is már a jelen évi költségvetésben fel van véve 100.000 korona abból a 200.000 koronából, a mely ezen egyház részére engedélyezendő lesz. Habár a képviselőházban a nagyméltóságú minister ur által egy felszólalásra, a mely ottan történt, adott nagybecsű válasza engem igen sok tekintetben örömmel nyugtat meg, méltóztassék mégis megengedni, ha nem tagadom el, hogy egy kis aggodalom maradt még az én lelkemben.

Ezt a választ ugyanis, a melyért nem mulaszthatom el őszinte, hálás köszönetemet nyilvánítani a nagyméltóságú minister urnak, a következő szavakkal méltóztatott bezárni: „Ettől eltekintve, ez tulajdonképen az unitárius egyház segélyének a mult, 1907-ik évi költségvetésben történt jelentékeny felemelésére vonatkozik“ — a miért szintén egyházam nevében hálás köszönetemet nyilvánítom — (olvassa): „Ettől eltekintve, ismétlem, az 1848-as törvényczikk czimén

alkotandó törvényjavaslatban az unitárius egyház be foglaltatik és ugyanazon alakban nyer kielégítést, mint a többi egyház“.

E kijelentés szerint az unitárius egyháznak az 1848: XX. t.-cz. értelmében leendő segélyezése, előttem legalább, szoros kapcsolatban látszik lenni azon benyújtandó törvényjavaslattal, a mely ezeket a segélyeket alapítványszerüleg lesz hivatva biztosítani; ánde tekintettel arra, hogy a jövő évi költségvetés minden bizonynyal már rövid idő alatt egybeállittatik, ez a törvényjavaslat pedig késcdelmet szenvedhet, már annál fogva is, mert ez a törvényjavaslat közlendő lesz még a különböző egyházakkal, felekezetekkel is, a mire nézve különben épen ő nagyméltósága már minket is, a mi egyházunkat is felhivta, még a mult évi október hó 4-én, hogy nevezzük meg képviselőinket, a kik ennek a törvényjavaslatnak közlésénél hivatva lesznek az egyházat képviselni, tehát mondom, minthogy megeshetnék ennél fogva, hogy a költségvetés elkészülvén és ez a törvényjavaslat még nem nyujtatván be a képviselőházhoz, az unitárius egyház a jövő évi költségvetésből kimaradna, illetőleg annak e czimen adandó segélye nem vétetnék fel a költségvetésbe: épen ezen aggodalmam elosztatása czéljából volnék bátor ő nagyméltóságától megnyugtató választ kérni, sőt, a mennyiben csakugyan a jövő évi költségvetés egyáltalában megelőzné a vonatkozó törvényjavaslatnak benyújtását, tisztelettel arra vagyok bátor kérni ő nagyméltóságát, hogy ettől eltekintve, méltóztassék minden esetre az 1909. évi költségvetésbe a magyarországi unitárius egyház részére is megfelelő összeget az 1848: XX. t.-cz. 3. §-ának kedvezményében való részesülés végett, eltekintve attól, ha a törvényjavaslat nem is jöhetne be addig a képviselőházhoz, felvenni. És e tekintetben legyen szabad azt a kérésemet csupán igen röviden indokolnom.

Az 1848: XX. t.-cz. 1. §-ban az addig csak Erdélyben törvényesnek elismert unitárius vallás az egész Magyarországra kiterjedőleg törvényesnek nyilvánított, a mi szerintem legalább mintegy bizonyosságául szolgál annak, hogy a vallásszabadság a polgári szabadsággal együtt él vagy együtt hal. Több joggal tehát a másik két protestáns egyház sem hivatkozhatik az 1848. évi XX. t.-cz. ezen 3 §-ára, mint az unitárius egyház. Igaz, hogy az unitárius egyház létszáma hazánkban bizony aránylag nagyon kevés, de nézetem szerint épen ezt az arányt tekintve, azt hiszem, hogy a nemzeti kulturának nagyobb szolgálatot más egyház sem tett, mint a minőt az unitárius egyház megtett azon három és fél száz év alatt, a

mikor bizony a magyar állam még nem sokat gondolt sem a közneveléssel, sem általában az oktatással, és megtette ezt a szolgálatot azzal, hogy csekély létszámához képest egy főgymnasiumot, két algymnasiumot, 100—110 elemi iskolát tartott fenn, papnevelő intézetét nem is említve, önjerejéből, tisztán hiveinck hitereje és ebből fakadó áldozatkészsége által támogatva.

A mi végre az unitárius egyháznak hazafiságát illeti, azt hiszem, hogy ez nem szorul bizonyításra, hogy élhez kétely egyáltalában nem fér. Hiszen az unitárius egyház hiveinek legnagyobb része székely, azon nép fiai és leányai, a melyről a hazafias költő lelkesedve és lelkesítve zongi: „Nem fajult el még a székely vér, minden cseppje drága gyöngyöt ér.“ Haló poraiban is áldott emlékü Kossuth Lajosunk pedig bizonyára csak a székely népre vonatkoztatva, mondhatta azt, hogy Erdély Magyarországnak jobb karja. De hiszen napjainkban a magas kormány is magas gondjai közé sorozta a székely népet. Hadd legyen hát az unitárius egyház is az 1848: XX. t.-czikk 3. §-ában való részesedés által, egy levezető csatornája annak a táperőnek, a melyre a székely népnek feltétlen szüiksége van, nemcsak hogy fentartsa magát, hanem hogy egyszersmind nemzetfentartó erejében gyarapodjék, izmosodjék és fejlődjék.

A midőn legmélyebb tisztelettel ismételném a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi minister urhoz intézett kérésemet, a méltóságos főrendeknek és a nagyméltóságú elnök urnak hálás köszönetemet nyilvánítom, hogy felszólalásomat meghallgatni méltóztattak.

*

Gróf Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi minister e beszédre így válaszolt:

... A mi már most Ferencz József ő méltóságának az unitárius egyházra vonatkozó megjegyzését illeti, gondolom, teljesen megnyugtathatom ő méltóságát. Először minden kétséget kizáró tény, hogy az unitárius egyházat az 1848: XX. t.-cz. első szakasza a hazában bevett vallások közé sorozta, hogy ennek folytán e törvény 2. és 3. §-a és az abból származtatható minden igény az unitárius egyházra is kiterjed s a midőn ennek a törvénynek megvalósítását kezdeményezzük, ennek a kezdeményezésnek, ennek a megvalósításnak az unitárius egyházra is ki kell terjednie.

A mi pedig ő méltóságának azt az aggodalmát illeti, hogy, a mennyiben késnék az organikus törvény, a mely biztosítani fogja

az egyházakat az 1848:XX. t.-czikk 3. §-a alapján élvezendő segélynek későbbi meg nem vonására nézve, a következő évi költségvetésben az unitárius egyház egyedül esnék el az ezen törvény alapján nyújtandó segélynek élvezetétől, erre válaszom kettő: először hiszem és reménylem, hogy ennek a törvénynek a benyújtása nem fog késni, mert törekvésem az, hogy minden közbenső lépést már úgy indítsak meg, hogy a törvény az 1909. évi költségvetéssel egyidejűleg léphessen életbe; ha azonban — mivel ez nem egyedül tőlem függ — e tekintetben mégis akadályok merülnek fel, hát méltányosnak tartom ő méltóságának kívánságát, hogy, mivel a protestáns egyházak az 1909. évi költségvetéssel már a mostani aktióban nekik biztosított segélyezés teljességének birtokába lépnek, ugyanaz történjék minden körülmények között az unitárius egyházra nézve is.

G o n d o l a t o k.

1906. aug. 29. Vannak napok, midőn nem tudunk egy tisztességes mondatot megírni, mintha gondolatainkat vezető minden idegszálunk elszáradott volna, máskor ellenben, könnyen rőjjük sorokba, a mit akaránk. Úgy mondják: ez a hangulat dolga. Szerencsés az az író, kit ritkán száll meg, kinek agyára nem nehezedik a rossz hangulat eme butító köde, vagy ha néha meg is lepi, az onnan hamar távozik. Világos észszel és kedélylyel vigan fut végig a toll a papíron és munkája megörvendezteteti gazdáját.

1906. sept. 8. Az ember legyen szigorú bírása önmagának, de a más hibája iránt legyen elnéző. Ily eljárással rokonszenvesek leszünk azok előtt is, kik alkalom-adtán ellenségeink lettek volna. A barátságos indulat, melylyel hozzánk vannak, még nem ártott senkinek, de szüksége van reá, még a leghatalmasabbnak is.

Ha a földi létünket az igazság szabályozná, mily más alakulások képződnének a társadalomban. Sokan azok közül, kik most a magasban azt képzelik, hogy ők a világ urai, lekerülnének a tekintély és becsülés pidentálgáról, az alsóbb fokozatokra, mely őket érdemük szerint megilletné és elfoglalnák helyüket azok, kiket a rosszindulat, vagy az önbecsülés, mely nem kíván mindenáron érvényesülni, háttérbe szorított.